

■ ИНСТИТУЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ,
МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПРАВА

УДК 330.837

**ОБ'ЄДНАННЯ СІЛЬСЬКИХ
ГРОМАД ЯК ЧИННИК
РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ
ВІДНОСИН ©**

В.В. РОССОХА,
доктор економічних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу проблем галузевого і
територіального управління,
Національний науковий центр
“Інститут аграрної економіки”
(м. Київ),

Л.М. ПРОНЬКО,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри адміністративного
менеджменту та альтернативних
джерел енергії,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)

Методологічно обґрунтовано процес становлення й розвитку самодостатніх сільських громад на засадах самоорганізації населення, лідерства, самоврядування, децентралізації влади та адміністративно-територіального реформування. Доведено необхідність об'єднання територіальних громад навколо центрів економічної активності та визначено, що самоорганізація співвідносна з процесом формування інституційного середовища місцевого життя та взаємовідносин у соціумі. Запропоновано модель місцевого самоврядування, що базується на відповідному законодавстві України й розподілі повноважень між органами місцевої й виконавчої влади. Встановлено напрями вдосконалення земельних відносин в об'єднаних територіальних громадах. Визначено причини низького рівня активності сільського населення й окреслено можливості, які надає децентралізація влади. Аргументовано, що об'єднання територіальних громад – шлях до Інститутів самоорганізації населення і місцевого самоврядування.

Ключові слова: громада, самоорганізація, лідер, староста, самоврядування, децентралізація, територія, земельні відносини.

Рис. 1. Літ. 12.

Постановка проблеми. В Україні набуває поступу процес децентралізації влади, звільнення держави від невластивих для неї функцій регулювання всіх сторін суспільного життя, становлення громадянського суспільства на засадах розвитку

© **В.В. РОССОХА, Л.М. ПРОНЬКО, 2017**

Інституту місцевого самоврядування. Підвищення рівня спроможності виконання наданих місцевому самоврядуванню повноважень здійснюється шляхом об'єднання територіальних громад, створення трирівневої системи громада–район–регіон зі збалансованою тріадою відповідальність–ресурси–повноваження. Виникає необхідність методологічного забезпечення цих процесів, установа меж нових утворень, закріплення за ними господарської території, що включає площу сільського поселення (поселень), прилеглі сільськогосподарські та інші угіддя (ліси, водойми тощо) з їхніми надрами, місцеві корисні копалини (пісок, глина, крейда, торф та ін.) як соціально-економічну базу розвитку місцевих громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Самоорганізація й саморозвиток місцевих громад, які делегують частину повноважень і ресурсів центру, змінює модель організованого “згори” суспільства на організоване “знизу”, усуває суперечність між громадянином і державою, яка декларує права і свободи громадян, проте є механізмом стримування творчого потенціалу нації, блокування самореалізації життєвих сил людини. Соціальні інновації залучення селян до колективних дій, становлення сільських громад у процесі соціальної взаємодії та їх роль у сільському розвитку досліджує О. Бородіна [1, с. 178-213]. Виклики, що постали перед місцевим самоврядуванням і підсилюються проблемами правового та інституційного характеру, висвітлено в Аналітичному звіті Інституту громадянського суспільства [2]. Систему територіального самоврядування в Україні, суб'єктом якого є громада, і сферу діяльності місцевих громад пропонує Інститут трансформації суспільства [3].

Автори публікацій обґрунтовують необхідність чіткого розмежування понять “громада як адміністративно-територіальна одиниця” і “громада як жителі, які мають спільні інтереси, що визначаються їхнім місцем проживання”, розширення можливостей розвитку громад в умовах децентралізації влади, зміщення центру ваги з місцевого самоврядування на громаду [4], формування довгострокової стратегії ефективного використання території як найважливішого ресурсу розвитку громади, ареалу своєрідної взаємодії природи, виробництва і людини, сукупності конкурентних переваг та обмежень, які змінюються від місця до місця [5], висвітлюють практичні аспекти діяльності й інструменти розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади [6]. Законодавчі акти визначають принципи, основні умови та порядок добровільного об'єднання територіальних громад [7-9].

Формулювання цілей статті. Метою дослідження окреслює опрацювання процесу добровільного об'єднання територіальних громад на засадах самоорганізації та соціальної взаємодії населення, розвитку місцевого самоврядування в контексті децентралізації влади та реформування територіально-адміністративного устрою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування самодостатніх територіальних сільських громад, спроможних виконувати свої й водночас делеговані державою функції в умовах децентралізації влади та територіально-адміністративної реформи, здійснюється шляхом добровільного об'єднання їх, що значною мірою зумовлено поглибленням демографічної ситуації на селі.

З 1991 р. чисельність сільського населення зменшилася на 2,5 млн осіб, а кількість сільських населених пунктів – на 348 одиниць. Водночас кількість сільських рад збільшилася на 1067 одиниць. На початок 2015 р. в Україні існувало близько 12 тис. територіальних громад, з яких у понад 6 тис. чисельність жителів становить

менше 3 тис. осіб, у 4809 громадах – менше 1 тис. осіб, а у 1129 – менше 500 осіб. У більшості з них не утворено виконавчих органів відповідних сільських рад, немає бюджетних установ, комунальних підприємств тощо. Понад 90 % сільських рад місцевого самоврядування громад ні кадрово, ні інфраструктурно, ні фінансово не спроможні виконувати повноваження, які надаються базовому рівню самоврядування [10].

Потреба об'єднання територіальних громад навколо центрів економічної активності вже визнається окремими керівниками органів місцевого самоврядування, іншим доведеться погодитися з об'єктивністю об'єднувальних процесів і проводити відповідну роботу. Доречно й урахування тенденцій реформування адміністративно-територіального устрою західних країн, застосування за певних обставин норм і умов законодавства примусового об'єднання територіальних громад в Англії, Данії, Швеції, а також досвіду Латвії щодо надання громадам дотацій з держбюджету у разі їхнього добровільного об'єднання у встановлений урядом термін.

Нині в Україні налічують 414 об'єднаних територіальних громад з 712 запланованих, місцевому самоврядуванню яких частково передано функції держави у сфері соціально-економічного розвитку регіонів, соціального захисту населення, утримання закладів охорони здоров'я й освіти, транспорту і житлового фонду. На формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад у 2017 році місцевим бюджетам передбачено 1,5 млрд грн субвенцій з державного бюджету, на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій – 4,0 млрд грн, на фінансування заходів соціально-економічної компенсації ризику населення, яке проживає на території зони спостереження – 137,5 млн грн, на підтримання регіонального розвитку з Державного фонду регіонального розвитку – 3,5 млрд грн.

Закономірна необхідність децентралізації влади, змін адміністративно-територіального устрою та реформування місцевого самоврядування не викликає сумніву. Доопрацювання потребує методологічне забезпечення процесів самоорганізації й самоврядування населення, формування та об'єднання територіальних громад.

Феномен “самоорганізації” спирається на теорію організації складних динамічних систем і є предметом міждисциплінарного дослідження філософії, соціології, психології, економіки.

У філософії “самоорганізація” визначена як цілеспрямований і водночас природний, спонтанний процес створення, розбудови і вдосконалення організації системи.

У соціології самоорганізація суспільства становить соціальну форму руху матерії як субстанції, основи, у якій виникають, розвиваються і руйнуються конкретні форми організації соціального. Вона є іманентною властивістю соціальних систем і полягає у впорядкуванні соціальних зв'язків на базі наявних ресурсів. Завдяки самоорганізації виникає різноманіття форм організації соціуму та їхній взаємозв'язок. Водночас вона є одним із проявів спонтанних процесів у суспільстві, колективах, групах, визнає етапи структурного упорядкування соціальної системи, неможливість існування єдиного, ідеального, універсального соціального порядку, необхідність циклічного чергування режимів еволюції соціальної системи, таких шляхів, що ведуть спочатку до народження соціального порядку (стійких соціальних структур), а потім до самозбереження або руйнування його.

У психології самоорганізацію розглядають як діяльність і здатність особистості, що пов'язана з умінням організувати себе, самостійно визначати цілі й умови досягнення їх, формулювати завдання й знаходити шляхи розв'язання їх, передбачати й оцінювати результати своїх дій, індивідуальну й соціальну значущість їх, співвідносити актуальні потреби з можливостями реалізації їх у цій ситуації і прийнятими у суспільстві соціальними нормами.

Самоорганізація особистості може поставати у вигляді самовизначення, результатом якого є життєва перспектива, що містить життєві цілі, плани, ціннісні орієнтації й виконує мотивувальні функції. Їхнім проявом у соціальній діяльності стає самовдосконалення, цілеспрямована соціальна активність, прагнення до визнання результатів діяльності у суспільстві.

Оптимальний варіант самоорганізації особистості – це “адекватне усвідомлення – конструктивна спрямованість”, впорядкована своєрідним чином сукупність цілей і мотивів саморозвитку, навичок самоконтролю та саморегуляції психічних станів, здатностей до самоаналізу та адекватної самооцінки, переважно самостійно й цілеспрямовано сформованої. У системному аспекті самоорганізація розкриває внутрішню впорядкованість системи “особистість – діяльність”, а в процесуальному відображає динаміку набуття цією системою цілісності. Динаміку особистісної самоорганізації характеризує те, що процесом самоорганізації керує й ініціює його сама особистість, а також заглибленість процесу самоорганізації в систему діяльності, спрямованість самоорганізації [11].

Таким чином, проблема самоорганізації комплексна, її розглядають як процес створення, відтворення, результат удосконалення й розвитку організації складних динамічних соціальних систем на підґрунті відносин соціального порядку і соціального хаосу. Порядок між елементами системи спирається на стійкі регулярно повторювані відносини у просторі й часі, не властиві хаосу. Отже самоорганізація являє собою якісну й водночас структурну зміну певної об'єктивної реальності.

Самоорганізація співвідносна з процесом формування інституційного середовища місцевого життя та взаємовідносин у соціумі на основі вільного вибору правил і процедур для підтримання стійких міжособистісних стосунків. Вона базується на прагненні, готовності й діях місцевих жителів, які поділяють спільний життєвий простір, до поліпшення його економічного, соціального й екологічного становища. Системну сутність соціальної самоорганізації визначає структура моделі функціональних та особистісних взаємозв'язків і відносин, єдність головної мети, стимулів і обмежень, нормативних вимог і неформальних ініціатив. Самоорганізація людей, які прагнуть поліпшити якість свого життя й розв'язувати спільні проблеми разом, включає створення громадської організації (громади) й визначення лідера з числа її членів.

Лідерство є одним з неформальних інститутів створення механізмів інтеграції та координації групової діяльності людей. До основних ознак лідера належать відповідальність, готовність до критики, схильність до саморозвитку і самовдосконалення, комунікабельність, нестандартність мислення, упевненість у власній слушності, а також уміння впливати на людей, аргументувати свої переконання, ефективно розв'язувати проблеми. Функція лідера полягає в консолідації населення для соціальної взаємодії, усвідомлення ними загальних проблем, визнання важливості спільних зусиль їх розв'язання. Наявність лідера й практичної здатності людей до колективних дій стають ключовими чинниками для створення громади як функціональної ділової організації локального розвитку.

Отже, громада виникає не природним шляхом, її цілеспрямовано конструює місцеве співтовариство через процес зважених, планомірних і взаємозалежних дій, вираження спільних інтересів різних сегментів локального суспільства. Довільне функціонування територіальних спільнот поселенської мережі без відчуття зв'язку і взаємодії місцевого населення, без трудомістких зусиль, спрямованих на покращення соціального й економічного благополуччя людей не забезпечує формування дієвої громади. Визначення територіальної громади в законодавстві як “жителів, об’єднаних постійним проживанням в межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільним об’єднання жителів кількох населених пунктів, що мають єдиний адміністративний центр” не тотожне поняттю громади [8].

Виділяють такі характерні ознаки громад: 1) спільність проживання на певній території; 2) наявність формальних/неформальних інституційних утворень, що забезпечують регулярну взаємодію між жителями; 3) стійкість взаємодії між мешканцями з питань, що стосуються їхніх спільних інтересів [8]. Приводом виникнення громад як ідентичностей стає процес взаємодії місцевих жителів у визнанні спільних потреб і співпраці для задоволення цих потреб. Концептуальну основу громади становить згуртованість навколо лідера, довіра до його ціннісних орієнтацій і настанов з урахуванням усіх наявних думок і активів та взаємодія різних сегментів територіального поселення.

Цілеспрямована взаємодія членів співтовариства один з одним вказує напрям для колективних дій і участі в житті громади на началах самоврядності. Як форма управління, самоврядування дає право громадській організації самостійно розв’язувати питання внутрішнього керівництва. Через систему органів місцевого самоврядування (представницькі й виконавчі органи) самоорганізована громада виконує поточні й перспективні завдання.

Механізм передання частини повноважень і функцій виконавчої влади органам місцевого самоврядування зорієнтований на максимальне збереження й закріплення прав громад на розв’язання питань місцевого значення та зміцнення інституційних засад реалізації цих прав. Така система взаємодії органів публічної влади на території викликає занепокоєння у деякого з політичних лідерів авторитарного стилю управління, однак вони змушені реагувати на вимоги громад, які все більше починають заявляти про себе.

Місцеве самоврядування забезпечує цілісність системи суспільних відносин, безпосередньо пов’язаних з територіальною самоорганізацією населення, яке визначає організаційну форму функціонування місцевої влади, самостійно або під відповідальність органів і посадових осіб самоуправління розв’язує питання місцевого значення в межах законодавства України (рис. 1).

Залучення населення територіальних громад до розв’язання місцевих проблем інфраструктури можливе за умови визнання його господарем і власником території, на якій воно проживає, отримує для цього владні повноваження, матеріальні й фінансові ресурси та гарантії держави. Органи місцевого самоврядування беруть на себе піклування про підвищення якості життя населення, його фізичного і морального рівня. Місцева влада має у своєму розпорядженні муніципальну власність, муніципальну економіку, місцеві ресурси, використовує адміністративні, правові й економічні важелі та впроваджує нормативно-моральні й традиційно-ціннісні методи регулювання громадських справ з урахуванням громадської думки.

Рис.1. Модель місцевого самоврядування на засадах самоорганізації населення

Отже, головною метою децентралізації влади, що здійснюється шляхом адміністративно-територіальних змін, передусім має стати побудова громад, спроможних виконувати передбачені законодавством повноваження за рахунок власних внутрішніх ресурсів територій проживання місцевого населення. Очевидна необхідність визначення меж цих територій, що здійснюється відповідно до Земельного кодексу України на основі рішень генеральних планів і схем планування їх, перспективних планів формування територій та планів соціально-економічного розвитку об'єднаних громад. Місце природних ресурсів як власності, включаючи землю, чітко визначено в ст. 13 Конституції України: всі вони є “об’єктами права власності Українського народу”, від імені якого суб’єктами цього права виступають органи місцевого самоврядування [7]. Користувачі земельних ділянок на території об’єднаної громади сплачують земельний податок, орендну плату (земельну ренту) в бюджет місцевих органів самоврядування на потреби громади.

Проте право власника (володіння, користування, розпорядження) на земельну ділянку в територіальній громаді виникає після державної реєстрації цього права. Органи місцевого самоврядування, як і державної влади, не в змозі розпоряджатися землями, а відповідно й природними ресурсами території, право на які не закріплено. Лише після державної реєстрації речових прав на земельні ділянки з розмежуванням державної, комунальної і приватної власності органи місцевого самоврядування стають основними органами з регулювання земельних відносин на місцевому та регіональному рівнях. Центральний орган виконавчої влади з питань земельних ресурсів зосереджуватиме свою діяльність на вдосконаленні земельного законодавства, розробленні стандартів, правил і норм у сфері землеустрою та охорони земель, організації ведення радами державного земельного кадастру, здійсненні землеустрою, забезпеченні державного контролю землекористування, що передбачено ст. 14 Конституції України, де “земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави” [12].

Донині у розпорядженні сільських громад та їхніх органів місцевого самоврядування перебуває лише 12 % земель у межах населених пунктів. Землями поза межами сіл розпоряджалися на свій розсуд й без відповідальності перед сільськими громадами обласні і районні ради й адміністрації, нині – органи державного відомства із земельних ресурсів.

Щодо території, для об’єднаної громади постають такі завдання:

- проведення детальної інвентаризації сільськогосподарських земель всіх форм власності та полезахисних насаджень, встановлення власників приватних земельних ділянок, повернення у власність громади привласнених земель сільськогосподарського призначення шляхом самозахоплення;

- територіальне закріплення за сільськими громадами земельних ділянок для громадського випасання худоби, сінокосіння, знешкодження й утилізації відходів, рекреаційних об’єктів тощо, планування протиерозійних і ґрунтоохоронних заходів, встановлення адміністративної відповідальності за стан і використання сільськогосподарських угідь;

- перетворення сільських поселень в агропромислові структури шляхом організації переробки сільськогосподарської продукції на місці виробництва, залучення в сільські території інших виробництв з наданням їм певних преференцій, що забезпечить диверсифіковану зайнятість населення, наявність соціальної

інфраструктури, сприятливу структуру аграрного соціуму, оптимальної за часом зайнятості та спектром професій, рівнем доходів і тендерним складом трудових ресурсів сільських громад шляхом організації переробки сільськогосподарської продукції на місці виробництва, залучення в сільські території інших виробництв з наданням певних преференцій.

Оскільки об'єднана територіальна громада (ОТГ) формується з поселенської мережі декількох сільських рад, важливо, щоб ці громади мали рівні умови для надання адміністративних і соціальних послуг, розвитку соціальної і виробничої інфраструктури сільських населених пунктів. Для цього законодавством впроваджено Інститут старост, надано право кожному населеному пункту створювати громади й обирати на термін повноважень місцевої ради старосту села – посадову особу місцевого самоврядування, представника інтересів місцевих жителів в ОТГ, члена виконавчого комітету ради ОТГ, на якого поширюються гарантії депутатів місцевих рад. Положення про старосту, з визначеними функціональними обов'язками, пов'язаними з його діяльністю, і правами для виконання їх, затверджує радою ОТГ.

Висновки. Надмірна централізація влади виявилася однією з критичних причин стагнації національного господарства. Спроби прискорення економічного розвитку країни без активного залучення місцевого самоврядування та створення стимулів для територіального економічного розвитку виявилися марними. Органи самоорганізації населення більше зорієнтовані на виконання волі тих структур, які мають повноваження їх створювати, ліквідувати і фінансувати (донори), ніж на захист прав селян. Соціальне самопочуття, трудова і політична активність сільського населення знаходиться на пасивно-очікувальному рівні, що пояснюється низкою причин:

- суттєвим розмежуванням в країні соціально-економічних і політичних процесів, ціннісних орієнтацій людей і соціальних очікувань, недостатньою інформованістю частини населення про причини кризового стану, сутність ринкових відносин, конкретних шляхів прояву власної ініціативи в цих умовах;

- низьким рівнем політичної й моральної довіри до колишніх і нині сформованих інститутів влади, партій і рухів;

- нестачею реального досвіду, переконливих і успішних дій в умовах ринкових відносин, страхом перед безробіттям, вадами соціальної інфраструктури, сфери культури і дозвілля, нормального побуту, соціальної захищеності тощо.

Об'єднання територіальних громад в умовах адміністративно-територіальної реформи та децентралізації влади відкриває широкі можливості для розвитку Інститутів самоорганізації населення і місцевого самоврядування, зміни моделі організованого “згори” суспільства, що є механізмом стримування творчого потенціалу нації й блокування самореалізації життєвих сил людини, на організоване “знизу”, яке усуває суперечність між громадянином і державою. Відповідно в суспільства з'являються важелі контролю влади – від доступу до майнових реєстрів, до антикорупційної системи електронних державних закупівель. На часі використання цих важелів сільськими громадами, в т. ч. й щодо визначення територіальних меж ОТГ, оцінювання й раціонального використання природних ресурсів для підвищення добробуту місцевого населення, інакше можливості можуть бути втраченими назавжди. Важливе й удосконалення відповідного законодавства, що стане додатковим стимулом надання необхідних засобів, у т. ч. іноземних донорів, для подальшої підтримки реформи децентралізації влади, що потребує подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Соціоекономічний розвиток сільського господарства і села: сучасний вимір / [Бородіна О. М., Прокопа І. В., Юрчишин В. В. та ін.] ; за ред. О. М. Бородіної. – К. : НАН України, Ін-т екон. та прогнозув., 2012. – 320 с.
2. Короткий огляд реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.csi.org.ua>.
3. Модель адміністративно-територіальної реформи в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://soskin.info>.
4. Попова О. Місцеве самоврядування: вивихи реформ / О. Попова, О. Бородіна, І. Прокопа // Дзеркало тижня. – 2014.– 13 черв. (№ 21).
5. Нудельман В. Заповітне місцеве самоврядування / В. Нудельман // Дзеркало тижня. – 2014.– 16 трав. (№ 16).
6. Інструменти розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади / [Примуш Р. Б., Гочачілов К. М., Луцюк В. В. та ін.] ; за заг. ред. В.М. Олуйко. – К. : Ваіте, 2017. – 432 с.
7. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР в редакції від 30.09.2016 р., підстава 1401-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
8. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР в редакції від 19.03.2017 р., підстава 1850-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
9. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII в редакції від 19.03.2017 р., підстава 1851-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
10. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://decentralization.gov.ua>.
11. Ковальчук Р. О. Самоорганізація особистості як психологічний феномен / Р. О. Ковальчук // Правничий вісник Університету "КРОК". – 2013. – Вип. 15. – С. 163-169. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>.
12. Чопенко В. Земля без органу / В. Чопенко // Дзеркало тижня. – 2015.– 13 берез. (№ 9).

Список використаних джерел у транслітерації / References

1. Sotsioekonomichnyy rozvytok sil'skoho hospodarstva I sela: suchasnyy vymir / [Borodina O. M., Prokopa I. V., Yurchyshyn V. V. ta in] ; za red. O. M. Borodinoyi. – K. : NAN Ukrayiny, In-t ekon. taprohnzuv., 2012. – 320 p.
2. Korotkyy ohlyad reformy mistsevoho samovryaduvannya ta terytorialnoyi orhanizatsiyi vlady v Ukrayini [electronic resource]. – Access:<http://www.csi.org.ua>.
3. Model' administratyvno-terytorial'noyi reformy v Ukrayini [electronic resource]. – Access:<http://soskin.info>.
4. Popova O. Mistseve samovryaduvannya: vyvykhy reform / O. Popova, O. Borodina, I. Prokopa // Dzerkalotyzhnya. – 2014.– 13 June. (№ 21).
5. Nudel'man V. Zapovitne mistseve samovryaduvannya / V. Nudel'man // Dzerkalotyzhnya. – 2014.– 16 May. (№ 16).
6. Instrumenty rozvytku obyednanykh terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsiyi vlady / [Prymush R. B., Hochachilov K. M., Lutsyuk V. V. ta in.] ; zazah. red. V.M. Oluyko. – K. : Vaite, 2017. – 432 p.

7. Konstytutsiya Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR v redaktsiyi vid 30.09.2016 r., pidstava 1401-19 [Electronic resource]. – Access: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
8. Pro mistseve samovryaduvannya v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 21.05.1997 r. № 280/97-VR v redaktsiyi vid 19.03.2017 r., pidstava 1850-19 [Electronic resource]. – Access: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
9. Pro dobrovil'ne obyednannya terytorial'nykh hromad: Zakon Ukrainy vid 05.02.2015 r. № 157-VIII v redaktsiyi vid 19.03.2017 r., pidstava 1851-19 [Electronic resource]. – Access: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
10. Kontseptsiya reformuvannya mistsevoho samovryaduvannya ta terytorial'noyi orhanizatsiyi vlady v Ukraini [Electronic resource]. – Access: <http://decentralization.gov.ua>.
11. Kovalchuk R. O. Samoorhanizatsiya osobystosti yak psykholohichnyy fenomen / R. O. Kovalchuk // Pravnychyy visnyk Universytetu “KROK”. – 2013. – Ed. 15. – S. 163-169. – Access: <http://nbuv.gov.ua>.
12. Chopenko V. Zemlya bez orhanu / V. Chopenko // Dzerkalo tyzhnya. – 2015.– 13 March. (№ 9).

ANNOTATION
ASSOCIATION OF RURAL COMMUNITIES AS A FACTOR OF LAND RELATIONS

ROSSOKHA Vladimir,
*Doctor of Economic Sciences, Professor, Chief Researcher of
the Department of Sectoral and Territorial Management Problems,
National Scientific Center “Institute of Agrarian Economics”
(Kyiv),*

PRON'KO Ljudmila,
*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Administrative
Management and Alternative Energy Sources,
Vinnitsa National Agrarian University
(Vinnitsa)*

Methodologically grounded is the process of formation and development of self-sufficient rural communities on the basis of self-leadership, self-government and decentralization of administrative and territorial reform. We proposed the model of local government, based on the relevant legislation of Ukraine and the distribution of powers between the local and the executive power bodies. Established are the areas of improvement of land relations in the united municipalities. We have given the reasons for low level of activity of the rural population and outlines the opportunities offered by decentralization.

Keywords: community, self-organization, leader, mayor, government, decentralization, territory, land relations.

Fig. 1. Lit. 12.

**АННОТАЦИЯ
ОБЪЕДИНЕНИЕ СЕЛЬСКИХ ОБЩИН КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ
ЗЕМЕЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ**

РОССОХА Владимир Васильевич,
*доктор экономических наук, профессор, главный научный сотрудник
отдела проблем отраслевого и территориального управления,
Национальный научный центр “Институт аграрной экономики”
(г. Киев),*

ПРОНЬКО Людмила Николаевна,
*кандидат экономических наук, доцент
кафедры административного менеджмента
и альтернативных источников энергии,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)*

Методологически обоснован процесс становления и развития самодостаточных сельских общин на принципах самоорганизации населения, лидерства, самоуправления, децентрализации власти и административно-территориального реформирования. Предложена модель местного самоуправления, которое базируется на соответствующем законодательстве Украины и распределении полномочий между органами местной и исполнительной власти. Определены направления совершенствования земельных отношений в объединенных территориальных общинах. Установлены причины низкого уровня активности сельского населения и возможности, которые предоставляет децентрализация власти.

Ключевые слова: общество, самоорганизация, лидер, староста, самоуправление, децентрализация, территория, земельные отношения.

Рис. 1. Лит. 12.

Інформація про авторів

РОССОХА Володимир Васильович – доктор економічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу проблем галузевого і територіального управління, Національний науковий центр “Інститут аграрної економіки” (03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10, e-mail: Rossokha@ukr.net).

ПРОНЬКО Людмила Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail:pronkoL@ukr.net).

ROSSOKHA Vladimir – Doctor of Economic Sciences, Professor, Chief Researcher of the Department of Sectoral and Territorial Management Problems, National Scientific Center “Institute of Agrarian Economics” (03127, Kyiv, 10, Heroyiv Oborony Str., e-mail: Rossokha@ukr.net).

PRON'KO Ljudmila – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Administrative Management and Alternative Energy Sources, Vinnytsia National Agrarian University (21008, 3, Sonyachna Str., Vinnytsia, e-mail: pronkoL@ukr.net).

РОССОХА Владимир Васильевич – доктор экономических наук, профессор, главный научный сотрудник отдела проблем отраслевого и территориального управления, Национальный научный центр “Институт аграрной экономики” (03127, г. Киев, ул. Героев Оборона, 10, e-mail: Rossokha@ukr.net).

ПРОНЬКО Людмила Николаевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: pronkoL@ukr.net).

УДК 342.5

**КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ
РЕГУЛЮВАННЯ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ©**

А.Л. ПРАВДЮК,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)

Відзначено що реформування місцевого самоврядування є одним із пріоритетних завдань розвитку української державності у сучасних умовах. Прагнення України стати повноцінним членом європейського співтовариства та подальший розвиток як правової держави неможливий без розвитку територіальних громад. Наголошено, що місцеве самоврядування - одна з основ конституційного ладу. Визначено, що вирішувати місцеві питання й забезпечувати врахування інтересів територіальних громад та держави потрібно на рівні повноцінних партнерів. У статті проаналізовано стан і тенденції розвитку місцевого самоврядування, розглянуто теоретичні та методологічні аспекти територіальної громади як особливої форми публічної влади, конституційно-правової, територіально-функціональної системи, визначено особливості складання статуту громади, представлено зарубіжний досвід територіальної організації місцевого самоврядування. Окреслено, що за допомогою правових актів регулюється велика група муніципальних відносин майже в усіх сферах життєдіяльності громади, а статут територіальної громади має стати основним локальним нормативним актом самоорганізації населення.

Ключові слова: місцеве самоврядування, територіальна громада, статут, система місцевого самоврядування.

Літ. 31.

© А.Л. ПРАВДЮК, 2017